Батько розбудив Данька до світу, і коли хлопець розплющив очі, то не побачив спочатку над собою нічого, тільки чув м'який, теплий голос, од якого ставало солодко в грудях, а потім узрів волохату, наче розскубаний вітром куль соломи, батькову голову, узрів вологі озера очей, які хлюпали на нього карою увагою та карою ласкою,— і пригадав, про що було говорено вчора звечора. Притьмом схопився, метушливо взявся натягувати штани, а батько дивився на нього уважно, ніби вперше бачив кожен Даньків рух, ніби вперше бачив отакий поспіх.

— А не проспали? — раз у раз питав Данько, але темні вікна його заспокоювали, хоча й ненадовго.

Зразу, з порога, почалися зірки. Як жолуддя, як крижана галька, вони повіспували небо, зробили його ще дальшим, бо без них воно було б невидимим, а тому близьким.

Спустились через садочок до левади. У копанках зірки також зблискували білим холодом і мовчали глибоко та заворожено. Між куштратими вербами сяяла велика зоря — як півонія, з вишневими зблисками, а також із зеленкуватими. Стежка під ногами вгадувалась по тому, що була чорнішою від ночі, вона наче нишпорила щось попід очеретами, які берегли вугільну тишу. Велика зоря палахкотіла між гіллям, пробуджувала всередині тоскний щем, і радісне збудження, і тремтячу бадьорість — водночас.

Батько кашляв. Мабуть, давалася взнаки ранкова вогкість. Він зупинявся, хапався руками за груди і так бухикав, ніби відривав шматки і випльовував їх разом з клубками хрипучого повітря. Тиша шарпалась увсібіч, розтерзана тим задушливим свистом, і Данько, також зупиняючись, відчував жаль до батька, і йому чужі ставали жолудисті зірки в небі та в копанках, бо вони зоставались такими ж променистими та байдужими.

— Ходімо, тату,— казав Данько,— щоб не опізнитись.

Батько переводив дух, вловлював між бухиканням вільну мить і кидав:

— Не спізнимося, ще рано, бачиш, небо ледве світліти почало...

Кашель згасав — і рушали. Данько знову прислухався до того, як мовчить небо, як сяють зорі, вловлював, як дихає вогкими повівами в язель, як пахне шевлюг, помічав, що латка картоплі чорніша в низинці, ніж на згірку, що в тих копанках, в яких іскряться зорі на дні, вже паворозиться туманисте мревце. Та новий приступ кашлю роздирав батькові груди — і все це, пропадаючи, ставало чужим і віддаленим, здавалося ворожим до батькового болю.

Вівсюг по Михалковій горі біг сивим сплеском, а верх курився од туману. Батько сів на камінь, його лице, порожевіле та хворобливо змоложавіле, було урочисте і наче трохи незнайоме.

— Звідси й дивитимемося... Звідси...

Він указав рукою на зелений, з попелястим димком, обрій, що означався попереду, на холодні спокійні жита, що, добігаючи до їхніх ніг, затоплювали простір. Батьків голос також був урочистий, незвично мелодійний, і Данько, сповнюючись його настроєм, запитав:

— Звідки ж воно сходитиме?

— А звідти!

Туди густою лавою сунули жита — аж до самотнього дерева, що також когось виглядало з глибини наступаючого світла, яке оживляло, побілювало поле. Там завмерли хвилі сизих холодків, туди непорушно котилась дорога, туди по її узбіччю дріботіли стовпи з білими

гніздечками ізоляторів. Обрій вже розсовувався, над ним розжеврювались купки дрібних хмар, і на тому полум'ї солодко тліло, пробуджуючись, небо.

— А з Михалкової гори вже видко, мабуть, ге?

— То ти хутенько біжи наверх, глянеш.

Батько звівся, дивлячись, як Данько дереться по схилу. Полини хльоскали, пирій залазив між пальці, не пускаючи, а суріпка струшувала на сорочку жовтий пилок. Угорі сяяв чистим дзвіночком жайвір, трохи віддалік другий дзвіночок голосисто промовляв, а третій щасливо сперечався з обома, і, мабуть, ще й з тим глибинно-небесним, сіра прудочка якого ледве мріє, але зовсім мовчазна. Данько, задихаючись, біг між ті струмки-дзвінки, вони чистішали, ставали соковитішими, але небо тримало їх у своїй темно-блакитній царинці, не просівало нижче. Вітер наливав Данькові легені шириною, бунтівним поривом, і хлопець, чим вище, легшав і вже здавався сам собі прозорим од очікування, від майбутньої радості.

І тільки вихопився на маківку Михалкової гори, тільки хотів скласти руки, які розкрилив на бігу,—з-за низької хмари засочилася скибка сонця, з морозяно-кривавою фарбою на лиці, із змученим відблиском, схожим на людський страдницький. Та скибка попливла над пером хмари, неквапно збільшуючись, а страдницький вираз пропадав, ніби сонце не розчарувалось від побаченого, а навпаки, зміцніло духом. І все навкруги також, скроплене цілющою водою, полегшало, прибрало празникових барв, і поле аж дихнуло на повні груди раз, потім — другий, а жито зітхнуло таким чистим зітханням, як щаслива дитина. Жайворонків погустішало, вони порозвішували свої дзвоники скрізь під ще більш зголубілою банею, і ті дзвоники лляли увсібіч такі іскристі звуки, бігли такими срібними струмками, що кожен звук був схожий на промінь. Сонце, піднімаючись, зменшувалось, а навкруги все могутніше вирувало сяйво, і Даньку здавалося, що він наповнився ним вщерть, а тепер стоїть на маківці і також світить, наче підпалений.

Біг донизу, розпросторивши руки, і Михалкова гора сама котилася з-під його ніг, сама несла на собі його худе сполум'яніле тіло. Батько стояв біля підошви, його щоки вже не тліли недавнім рум'янцем, а були бліді, як хворобливе проміння.

— Тату,— сказав Данько,— а я згори раніше побачив сонце, ніж ви однизу.

— Ну, добре, що таки побачив. А то живеш-живеш і не знаєш, як воно сходить. До школи, із школи... У школі не показують, як воно...

— Я знаю, як заходить.

Батько хлюпнув на нього карої журби з очей.

— Як заходить... Не так уже й мудро це побачити.

Й закашлявся. Давкий кашель спершу потріскував, як пересушене дерево. Запалі щоки скипали від нього і ось-ось могли луснути, бо пухирились, немов зогниле полотно. Очі стали порожніми, почервоніли, з кожною миттю набрякали скляною приреченістю. З грудей чулися хрипи, вони були тягучі, нудні. Широко розтуленим ротом батько ловив повітря — і не міг напитись.

Знову для Данька поблідло все кругом. Світанок, чужий і непотрібний, стояв десь у іншому світі, а вони стояли в цьому, де батько з харкотинням випльовував своє життя.

— Полон випльовую німецький...

Він витер долонею вуста, поволеньки його груди, що ходили ходором, влягались, а лице знову розрум'янилось, ніби сполоснуте в рожевім усміху ранку.

Ледве-ледве відступив і Даньків біль. Вони вертались по рясній росі додому, мовчали, хоч оте недавнє здивування поверталося до хлопця поодинокими хвилями, збурювало піднесене тремтіння, і йому кортіло говорити про бачене, й не тільки про нього. Йшли через левади, а здавалось, що стоїть на Михалковой горі, до нього пливе віхола сонячного світання, а він ніяк не звладає з розпростореними руками, не опустить.

Батько сів на лаву, поник, а потім відшукав поглядом Данька, усміхнувся. Та так, нібито не він посміхнувся, а біль його.

— Годинник мій цокає, Даньку, цокає. Зранку до смеркання... А ввечері й зупиниться... Ти на Михалкову бігаєш, а я під горою...

Старий годинник — постійне тукання в спорохнявілій дерев'яній хатці — висів над стіною, а щоб не відставав, то до гирі було прив'язано гранчасту гайку. Годинник цокав з відхрипом — зітханням, щохвилини скаржачись на долю, на безглуздість свого призначення: міряти те, що не можна виміряти. Він майже завжди "йшов з чередою", та по ньому й не жили: влітку вставали по сонцю, а зимою — по півнях або ж по відчуттю, лягали — кінчивши вічні клопоти й крутанину, яким кінця й краю не виділось. Годинник додавав затишку, він, як жива істота — як кицька в хаті чи собака в дворі,— не дозволяв закрадатися самотності.

Тільки батько подався з хати, як Данько скочив на лаву, застромив у машинку між трибики довгого цвяха, крутнув сюди-туди. Годинник зітхнув востаннє, маятник коливнувся ще вправо, вліво — й завмер. В хату напливла тиша, густа, як у пустці. Данько, зловтішно зиркаючи на годинник, сплигнув на долівку. Тепер він не мірятиме від ранку до вечора, тепер час зупиниться, зупиниться батькова хвороба, йому полегшає. Хмарка страху, що він таки вкоїв збиток, трохи полегшала в малій душі, та вибух радості так сколихнув, що він ледве стояв на землі: хотілося цибати, бігти хтозна-куди, хотілося кричати. Проте радість од того, що час зупинився, а відтак не болітиме батьку, не зашкодила

Данькові якнайдалі закинути в бузину отой погнутий Цвях, яким шпортався в нутрощах годинника...

Відтоді спливло багато часу, бо він не зупинився, хоч той поламаний годинник і довелося викинути на горище. Відтоді не раз Данько бачив схід сонця, проте вперше побачив це на Микалковій горі, з батьком.